ט. אויף צו באנייען דעם ענין פון לימוד פרש"י אויף חומש, אויף דער סדרה פון פרשת השבוע וואס מ'האט געלייענט דעם שבת - ובפרט אז ס'האט א שייכות להמדובר לעיל, און ס'איז אויך פארבונדן מיט דעם ענין פון ספה"ע, וואס איצטער געפינט מען זיך אין די טעג פון ספה"ע.

נאך דערויף וואס דער פסוק[39] זאגט "וספרתם לכם גו'", ביז צו שלימות הענין פון ספה"ע, דער ענין פון חגה"ש - זאגט דער פסוק[40]: "ובקוצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקוצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם אני ה' אלקיכם".

וואס אין דעם פסוק ווערט גלייך א שאלה: דער זעלבער ענין (נאר מיט קליינע שינויים) שטייט שוין פריער אין פ' קדושים[41], איז צוליב וואס דארף מען דאס איבער'חזר'ן דא נאכאמאל?

וכמדובר כמ"פ אז רש"י מוז באווארענען יעדער קושיא וואס איז דא אין פשש"מ, ביז וואנעט אז ווען ס'איז ניטא קיין הסברה אין דרך הפשט, זאגט רש"י "לא ידעתי"[42] - וואס דערפון גופא איז פארשטאנדיק, אז דארטן וואו רש"י זאגט ניט "לא ידעתי", איז דא א הסברה אין פשש"מ, נאר דאס איז אזוי-פיל פארשטאנדיק אין פשש"מ ביז וואנעט אז רש"י דארף דאס אפי' ניט מפרש זיין; און דארטן וואו דער בן חמש למקרא פאר-שטייט דאס ניט מעצמו, דארף דאס רש"י מסביר זיין אז ס'זאל זיין פארשטאנדיק אין פשש"מ -

איז כדי צו פארענטפערן די קושיא הנ"ל (וואס דארף מען איבער'חזר'ן נאכאמאל דעם זעלבן ענין וואס שטייט שוין אין פ' קדושים) - זאגט רש"י: "חזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין".

און דער בן חמש למקרא פארשטייט בפשטות אז דאס איז ניט קיין איבעריקע זאך - ווארום דורך דעם וואס מ'זאגט אז מ'איז עובר אויף דערויף "בשני לאוין", באווייזט דאס אויף

- דעם -

---

37) נצבים ל, יא-יד. 38) אבות פ"א מי"ז. 39) פרשתנו כג, טו. 40) שם, כב. 41) יט, ט-י. 42) נסמן בלקו"ש ח"ה ע' 1 בשוה"ג הא' להע' 2.

דעם תומר ותשיבות הענין - און דערפאר דארף דאס די תורה - מלשון הוראה[43] - דערציילן אונז.

דערנאך איז רש"י ממשיך: "אמר רבי אבדימי ברבי יוסף מה ראה הכתוב ליתנן באמצע הרגלים, פסח ועצרת מכאן וראש השנה ויום הכיפורים וחג מכאן, ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה כראוי, מעלין עליו כאילו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנותיו בתוכו".

און ס'איז ניט קיין תמיהה פאַרוואס איז רש"י מעתיק פון דעם פסוק מערניט ווי דעם ווארט "ובקוצרכם" - כמדובר כמ"פ אז בשעת רש"י איז מפרש א גאנצן ענין (ניט נאר דעם לשון הכתוב), איז רש"י מעתיק פון פסוק מערניט ווי איין ווארט, און שרייבט אפי' ניט "וגו'", ווארום דא איז ניט נוגע דער לשון הכתוב, נאר דער תוכן הפסוקים - ווי מ'געפינט דאס אין פרשת האפוד והתושן[44], ועוד.

י. דארף מען פארשטיין:

א) כמדובר כמ"פ אז בשעת רש"י וויל זאגן צוויי ענינים וואס זיינען פארבונדן מיטן זעלבן פסוק, זיי האבן אבער ניט קיין קשר צווישן זיך - זאגט דאס רש"י אין צוויי באזונדערע ד"ה'ס; ער ברענגט צוויי מאל דעם פסוק, איין מאל זאגט ער דעם ערשטן ענין, און דעם צווייטן מאל זאגט ער דעם צווייטן ענין.

ובנדו"ד - זאגט רש"י צוויי באזונדערע ענינים וואס האבן ניט קיין קשר צווישן זיך: פריער איז ער מבאר פארוואס איז "חזר ושנה", און דערנאך איז ער מבאר "מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים";

וואס אפי' ווען ס'וואלט ניט געווען "חזר ושנה" (דאס וואלט געשטאנען צום ערשטן מאל), בלייבט אויך די קושיא "מה ראה ליתנם באמצע הרגלים" (דאס האט געדארפט שטיין אדער אין פ' בהר, וואו ס'רעדט זיך וועגן עבודת האדמה און דער ענין פון שמיטה, אדער אין פ' קדושים וואו ס'רעדט זיך וועגן צדקה און עזר לעניים וכיו"ב, אבער ניט "באמצע הרגלים") - איז דאך דאס ניט פארבונדן דערמיט וואס רש"י איז מבאר פאר-וואס איז "חזר ושנה" - און אעפ"כ שרייבט רש"י די ביידע ענינים אין איין ד"ה?

ב) אין דעם פסוק שטייט "לא תכלה פאת שדך בקוצרך ולקט קצירך לא תלקט", פאה און לקט - און רש"י איז מוסיף אויך "שכחה", ולכאו', שכחה - כאן דכר שמי'?!

- ג) אז -

----

43) זח"ג נג, א. 44) ראה פרש"י תצוה כח, ו.

ג) אז מ׳גיט א קוק אין תו"כ, זעט מען אז דארטן שטייט מאקע אויך "שכחה"; אבער דארטן שטייט אויך "מעשר עני" - איז אויב רש"י וויל מעתיק זיין דעם לשון פון תו"כ, האט ער געדארפט זאגן אויך "מעשר שני"?

ד) רש"י איז משנה דעם סדר הכתוב: אין פסוק שטייט "לא תכלה פאת גו׳ ולקט גו׳", פריער פאה און דערנאך לקט, און רש"י איז מהפך דעם סדר און שרייבט "לקט (און איז מוסיף "שכחה") ופאה", פריער לקט און דערנאך פאה?

ה) רש"י ברענגט דא אראפ דעם נאמען פון בעל המאמר - "אמר רבי אברימי ברבי יוסף". וכמדובר כמ"פ בארוכה[45] אז בשעת ס׳איז דא א קושיא וואס א תלמיד היוצא מן הכלל, תלמיד ממולח, קען איר פרעגן (ניט קיין קושיא פון א בן חמש למקרא סתם - וואס דעמולט דארף דאס רש"י באווארענען בפירוש) - באווארענט דאס רש"י דערמיט וואס ער זאגט דעם נאמען פון דעם בעל המאמר.

דארף מען פארשטיין: וואס וויל דא רש"י באווארענען, און ווי אזוי ווערט דאס באווארענט וויסנדיק אז דער בעל המאמר איז "רבי אבדימי ברבי יוסף"?

ו) אז מ׳גיט א קוק אין תו"כ, ווערט נאך א גרעסערע קושיא אויף רש"י:

אין תו"כ שטייט: "ללמדך שכל מי שהוא מוציא לקט שכחה ופאה ומעשר עני מעלים עליו כאילו ביהמ"ק <u>קיים</u> והוא מקריב קרבנותיו לתוכו" (ניט אז ער <u>בויעט</u> דעם ביהמ"ק, נאר דער ביהמ"ק איז <u>קיים</u>, און ער איז "מקריב קרבנותיו לתוכו") - און רש"י זאגט: "מעלין עליו כאילו <u>בנה</u> ביהמ"ק והקריב עליו קרבנותיו בתוכו" (אז ער <u>בויעט</u> דעם ביהמ"ק)?

וואס בפשטות דארף מען זאגן אז רש"י האט געפונען אזא גירסא, ווארום וויבאלד אז רש"י ברענגט דאס בשם אומרו, וועט ער דאך ניט זאגן א זאך וואס יענער האט <u>ניט</u> געזאגט;

ס׳איז אבער נאך אלץ ניט פארשטאנדיק: דערפון וואס די גירסא שברוב הספרים איז לויט ווי ס׳איז דערגאנגען צו אונז, איז פארשטאנדיק, אז דאס איז די גירסא הכי נפוצה,

ווי מ׳זעט בפשטות מידי יום ביום, אז ווען ס׳ווערן נתגלה נייע כתבים, כתבי-יד אדער אלטע דפוסים, געפינט מען דארטן נייע גירסות וואס ביז איצטער האט מען פון זיי ניט געוואוסט, ווארום די מעתיקים נעמען די גירסא וואס איז דא ברוב הכתבי-יד, ד.ה. די גירסא הכי נפוצה,

- ווי -

---

45) ראה לקו"ש ח"ה ע׳ 191. 204. ח"י ע׳ 191.

<u>הנחת הת׳ בלתי מוגה</u>

- ווי מ׳געפינס דאס אויך אין אדר"נ[46] און אין מסכת סופרים[47], אז בשעה ס׳איז געווען א ספק ווי דארף זיין די גירסא אין הנ"ך, אין צוויי ספרים איז געווען איין נוסח, און אין איין ספר איז געווען א צווייטער נוסח - האט מען אנגעשריבן לויט ווי ס׳שטייט אין די צוויי ספרים,

וואס דערפון איז פארשטאנדיק, אז די גירסא וואס איז דערגאנגען צו אונז, איז די גירסא הכי נפוצה,

איז ניט פארשטאנדיק: פארוואס האט רש"י אויסגעקליבן דוקא די גירסא וואס איז ניט קיין נפוצה?

מוז מען זאגן אז רש"י האלט אז אין דרך ההלכה טוט אויף דער קיום פון מצות לקט שכחה ופאה מערניט ווי "כאילו ביהמ"ק קיים והוא מקריב קרבנותיו לתוכו", משא"כ אין דרך הפשט, טוט ער אויף נאכמער (ווי די צווייטע גירסא) - "כאילו בנה ביהמ"ק והקריב עליו קרבנותיו לתוכו".

ז) דערנאך שטעלט זיך רש"י אויף דעם וואס ס׳שטייט "(לעני ולגר) תעזוב", און טייטשט אפ: "הנח לפניהם והם ילקוטו, ואין לך לסייע לאחד מהם".

איז ניט פארשטאנדיק (כקושיית המפרשים[48]): רש"י אליין זאגט דאך אז אין דעם פסוק איז מערניט ווי "חזר ושנה כו׳" - האט דאך רש"י געדארפט מפרש זיין דאס וואס ס׳שטייט "לעני ולגר העזוב" צום ערשטן מאל וואו דאס שטייט, אין פ׳ קדושים, פארוואס איז דאס רש"י מפרש ערשט ווען "חזר ושנה"?

מיט נאך כמה דיוקים - וואס אין כאן המקום להאריך בזה.

יז. דער ביאור אין פרש"י:

בשעת דער בן חמש למקרא לערנט אין פ׳ אמור דעם פסוק "ובקוצרכם את קציר ארצכם וגו׳" (ניט ווייסנדיק אז דאס שטייט שוין דעם צווייטן מאל) - איז ביי אים ניט קיין קושיא פאדוואס שטייט דאס דא, ווארום ס׳איז פארשטאנדיק בפשטות:

וויבאלד אז אין דער פרשה רעדט זיך וועגן די מצווה

- וואס -

---

83) ישעי׳ א, כז. 84) לקו"ה ד"פ דברים. 85) רמב"ם הל׳ תשובה פ"ז ה"ה.

וואס זיינען פארבונדן מיט דעם ענין פון קציר, אנהויבנדיק פון "כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ראשית קצירכם"[86], און דערנאך שטייט "והקרבתם מנחה חדשה לה'"[87] (און ווי רש"י טייטשט אפ: "היא המנחה הראשונה שהובאה מן החדש, וא"ת הרי קרבה מנחה העומר, אינה כשאר כל המנחות שהיא באה מן השעורים");

קען מען דאך מיינען אז בשעת ער ברענגט "ראשית קצירכם" פון שעורים, און "מנחה חדשה" פון חטים, האט ער שוין מקיים געווען די אלע מצוות וואס זיינען פארבונדן מיט "וקצרתם את קצירה" - באווארענט דער פסוק אז "ובקוצרכם את קציר ארצכם (זיינען דא נאך כמה מצוות -) לא תכלה פאת שדך בקוצרך ולקט קצירך לא תלקט גו'".

אבער בשעת רש"י זאגט אז ס'איז ניט דעם ערשטן מאל וואו ס'שטייט דער ענין, דאס שטייט שוין פריער אין פ' קדושים, און דא איז "חזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין" - ווערט דעמולט ביים בן חמש למקרא א שטודעס'דיקע קושיא: "מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים"; וויבאלד אז מ'ווייסט שוין וועגן די מצוות פון פאה און לקט, און ס'איז מערניט ווי "חזר ושנה כו'", האט דאס געדארפט שטיין דארטן וואו ס'רעדט זיך וועגן עניני שדה, וואס דעמולט פאסט דער ענין פון "חזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין" - פארוואס שטייט דאס אבער "באמצע הרגלים"?

וואס דערמיט איז פארשטאנדיק דער קשר פון די צוויי ענינים וואס רש"י זאגט (אז "חזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין", און "מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים") - ווארום די קושיא "מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים", ווערט ערשט נאך דערויף וואס מ'ווייסט אז ס'איז ניט דעם ערשטן מאל וואס ס'שטייט דער ציווי (וואס דעמולט וואלט די קושיא ניט געווען, כנ"ל), נאר "חזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין". און דערפאר שרייבט דאס רש"י מיט איין המשך און אין איין ד"ה.

יח. אויף צו פארענטפערן די קושיא "מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים" - ברענגט רש"י פון תו"כ, "ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה כראוי מעלין עליו כאילו בנה ביהמ"ק והקריב עליו קרבנותיו בתוכו".

וואס אין דערויף איז לכאו' ניט פארשטאנדיק:

א) צוליב וואס דארף רש"י מעתיק זיין די גאנצע אריכות

- הקושיא -

----

86) פרשתנו שם, י. 87) שם, טז.

הקושיא פון תו"כ, ער האט געקענט זאגן נאר "מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים", צוליב וואס דארף ער ברענגען אויך די פרטים אז "פסח ועצרת מכאן ור"ה ויוהכ"פ וחג מכאן" (דאס קען מען אליין זעהן אין דעם פסוק)? ובפרט אז אין תו"כ שטייט ניט "חג"?

ב) אויף "ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה כראוי מעלין עליו כאילו בנה ביהמ"ק והקריב עליו קרבנותיו לתוכו", דארף מען ניט משנה זיין דעם סדר הפשוט, און מפסיק זיין "באמצע הרגלים" מיט דיני קצירה - ווען ס'וואלט געשטאנען בסמיכות צו פרשת הרגלים, וואלט מען אויך געקענט פרעגן וואס איז דער קשר דערפון צו פרשת הרגלים, און פארענטפערן "ללמדך כו' כאילו בנה ביהמ"ק כו'"?

יט. וועט מען דאס פארשטיין בהקדים נאך א קושיא:

רש"י זאגט דאך אז "חזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין", ד.ה. אז דא איז ניט די ערשטע מאל וואו ס'שטייט דער ציווי פון לקט כו', נאר "חזר ושנה כו'";

איז בשעת דער בן חמש למקרא גיט א קוק אין פ' קדושים (וואו דער ציווי שטייט צום ערשטן מאל), זעט ער אז דארטן שטייט אויך "וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט"[88] - ווערט ביי אים א קושיא: פארוואס שטייט דאס ניט בפרשתנו?

בפשטות קען מען פארענטפערן, אז אויף "כרמך לא תעולל גו'" איז ניטא קיין "שני לאוין", און דערפאר איז ניט "חזר ושנה" - אבער דאס גופא דארף האבן א ביאור מאי טעמא, און וואו איז דאס דער פסוק מסביר?

און די קושיא ווערט פארענטפערט דערמיט וואס דער פסוק שטייט "באמצע הרגלים", און מיט די גאנצע אריכות וואס רש"י ברענגט "פסח ועצרה מכאן ור"ה ויוהכ"פ והג מכאן" (ניט ווי די גירסא אין תו"כ אז ס'שטייט ניט "והג"). והביאור בזה:

בשעת מ'האלט נאך פסח און שבועות, האט מען דעמולט בודאי מערניט ווי "קציר ארצכם" פון שדה, ווארום בפסח ברענגט מען "ראשית קצירכם" פון שעורים, און בשבועות ברענגט מען "מנחה חדשה" פון חטים - און דערפאר שטייט דא נאר "לא תכלה פאת שדך בקוצרך ולקט קצירך לא תלקט", און ניט "וכרמך לא תעולל גו'", ווארום עבודת הכרם קומט ערשט אין דעם זמן פון "חג האסיף", וואס ערשט דעמולט דארף מען באווארענען וועגן די לאוין וואס זיינען פארבונדן מיט עבודת הכרם.

- און -

---

88) קדושים שם, י.

און דאס איז וואס רש"י איז מדייק און שרייבט "מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים, פסח ועצרה מכאן ור"ה ויוהכ"פ והג מכאן" - ווארום דערמיט פארענטפערט ער פארוואס דער פסוק איז ניט "חזר ושנה" אויך בנוגע צו כרם, דערפאר וואס דא רעדט זיך ערשט נאך פסח און שבועות און פאר ר"ה ויוהכ"פ וחג, וואס דעמולט איז דא בודאי מערניט ווי עבודת השדה, און ניט עבודת הכרם, און דערפאר שטייט דא ניט וועגן די חיובים וואס זיינען פארבונדן מיט כרם.

און וויבאלד אז בפרשתנו ווערן ניט איבערגע׳חזר׳ט די חיובים פון כרם, איז פשיטא אז דארטן זיינען ניטא קיין צוויי לאוין (ועד"ז בנוגע צו שכחה וואס שטייט ניט בפרשתנו) - ע"ד רוב חיובי לאוין וואס האבן מערניט ווי לאו אחד. און ס׳איז קיין קושיא ניט פארוואס זיינען ניטא אין דערויף קיין צוויי לאוין - דמצינו יתירה מזו: מ׳געפינט א לאו שני בכרם בנוגע צו עוללות[89], און מ׳געפינט דאס ניט בנוגע צו פרט כרמך.

און ס׳איז פארשטאנדיק פארוואס דער פסוק "ובקוצרכם גו׳" מוז שטיין "באמצע הרגלים" - ווארום וויבאלד מ׳איז מחוייב געבן פאה און לקט (בלאו אחד), מוז שטיין דער ציווי ע"ד (אפי׳ אן דעם ציווי בנוגע לכרם) קודם שנתחייב בו, לפני החג (וואס דעמולט איז גמר אסיפתו[90], און נאך לפנ"ז - תחלת אסיפתו, וואס דאס איז לאחרי התחלת קציר חטים - חג השבועות), און דערפאר שטייט דער ציווי קודם ר"ה.

כ. דער ביאור פארוואס זאגט רש"י אויך "שכחה", אע"פ אז אין פסוק ווערט דאס ניט דערמאנט:

דער ענין המיוחד וואס איז דא אין פאה און לקט איז - אז דאס בלייבט ביי דעם עני, בדוגמא ווי דער ענין פון צדקה, וואס ער גיט דאס אוועק דעם עני און באקומט דאס ניט אויף צוריק. ד.ה. ניט דער ענין פון הלואה, אע"פ אז הלואה איז אויך אן ענין של צדקה, ואדרבה, "שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו, מעלה גדולה שאין למעלה ממנה זה המחזיק ביד ישראל שמך ונותן לו מתנה או הלואה"[91] - אבער ביי הלואה באקומט ער דאס אויף צוריק, משא"כ אין דעם ענין הצדקה, וואס דעמולט בלייבט דאס ביי דעם עני. ועד"ז בנוגע צו פאה און לקט, אז דאס בלייבט ביי דעם עני, און ער טאר ניט נעמען קיין געלט דערפאר וכיו"ב.

וואס דערמיט זיינען מפרשים[92] מסביר דעם קשר דערפון

- מיט -

---

89) תצא כד, כא. 90) פרש"י השא לד, כב. 91) רמב"ם הל׳ מת"ע פ"י ה"ז. שו"ע יו"ד סרמ"ט ס"ו. 92) ראה גו"א עה"פ.

מיט "והקריב עליו קרבנותיו בהוכו": דא רעדט מען וועגן דעם ענין הקדבן ווי דאס בלייבט אין ביהמ"ק, "בתוכו", ניט וועגן דעם וואס ער נעמט פון דעם קרבן צו זיך אין דער היים אויף צו עסן (ווי ביי קרבן שלמים); און דאס איז דער קשר מיט פאה און לקט - אז דאס איז אזוי ווי צדקה וואס עס בלייבט ביי דעם עני, ער באקומט דאס ניט אויף צודיק, און ער טאר אויך ניט נעמען קיין געלט דערפאר.

נאך אן ענין איז דא ביי פאה און לקט: בשעת ער גיט אפ פאה און לקט, האט ער ניט דערפון אפי' קיין טובת הנאה (ע"ד ווי ס'איז ביי תדומה וכיו"ב, אז די בעלים קענען אויסקלייבן וועמען צו געבן דאס, האבן זיי דערפון טובת הנאה), ער איז אינגאנצן אוים בעה"ב אויף צו געבן וועמען ער וויל. און ווי רש"י טייטשט אפ אויף "לעני ולגד תעזוב" - "הנח לפניהם והם ילקטו ואין לך לסייע לאחד מהם".

און וויבאלד אז אין דעם זמן פון פסח און עצרת, וואס דעמולט איז מען קוצר פון שדה די שעורים און חטים, איז אויך דא דער ענין פון שכחה; און שכחה האט אויך די זעלבע גדרים פון פאה און לקט הנ"ל (אז דאס איז אזוי ווי צדקה, אז ס'בלייבט ביי דעם עני, און אז ער האט ניט דערפון קיין טובת הנאה) - דערפאר זאגט רש"י אז אויך שכחה גייט אריין אין דעם כלל (אזוי ווי פאה און לקט).

און דאס וואס ס'ווערט ניט דערמאנט דער ענין פון שכחה אין פסוק - איז דאס כדרך הכתובים אז מ'בדענגט ניט אראפ אלע פרטים; אדער דערפאר וואס מ'ווייסט שוין די פרטים, אדער וועגן דער ציווי ווערט געזאגט בפעם הראשונה, כמובן דערפון וואס כו"כ ציוויים ווערן איבערגע'חזר'ט אין דער תורה צוליב די פרטים וואס קומען צו דארטן.

כא. עפ"ז וועט מען אויך פארשטיין פארוואס איז רש"י משנה דעם סדר הכתוב, און זאגט "לקט שכחה ופאה" (אע"פ אז אין פסוק שטייט פריער פאה און דערנאך לקט):

כאמור לעיל אז אין די פסוקים רעדט זיך לויט דעם סדר הזמנים, אז אין דעם זמן וואס איז לאחרי שבועות, איז דא מערנים ווי "ראשית קצירכם" פון שדה (משא"כ "כרם" וואס ווען זיין עדשט בחג האסיף) - און דערפאר שרייבט רש"י דעם סדר פון די דריי מצוות ("לקט שכחה ופאה") לויט ווי זיי ווערן געטאן במציאות:

די ערשטע מצוה וואס קומט בתחלת הקצירה, איז די מצוה פון "לקט", ווארום גלייך ווי ער מאכט דעם ערשטן שניט, קען אדאפפאלן "לקט", איז שוין דא די מצוה פון "לקט קצירך לא תלקט";

- דערנאך -

הנחת הת' בלתי מוגה

דערנאך קומט דער ענין פון "שכחה" - וואס דאס קען ניט זיין גלייך בהתחלה הקצירה: "שכחה" איז שייך נאך דערויף וואס ער האט שוין אנגעהויבן קוצר זיין די תבואה, קען זיין ער זאל פארגעסן אויף אן "עומר", און דעמולט איז דא די מצוה פון "שכחה";

און ערשט דערנאך ווען ער קומט צו די ענדע פון דער שדה, בגמר הקצירה, דעמולט האט ער דעם חיוב פון "לא תכלה פאת שדך" - און דערפאר זאגט רש"י דעם סדר "לקט שכחה ופאה", וויבאלד אז דאס איז דער סדר אין וועלכן די מצוות ווערן געטאן.

און דאס וואס דער סדר הכתוב איז "לא תכלה פאת שדך בקוצרך ולקט קצירך לא תלקט" (פריער פאה און דערנאך לקט) - איז דאס דערפאר וואס "פאה" איז א חיוב ודאי, משא"כ "לקט" וואס דאס איז נאר אויב ס'פאלט אראפ, און ניט מער ווי צוויי[93], כמובן בפשטות.

כב. עפ"ז וועט מען אויך פארשטיין פארוואס ברענגט ניט רש"י אויך מעשר עני (ע"ד ווי ס'שטייט אין תו"כ):

בפשטות האט מען געגעבן אלע מעשרות צוזאמען, און וויבאלד אז דער עיקר הענין פון מעשר איז פארבונדן מיט "(דגנך) תירושך ויצהרך"[94] [אויך "דגנך", אבער דערנאך קומט "תירושך ויצהרך"], ענינים פון "כרם"; און אין דעם זמן שלאחרי שבועות איז דא מערניט ווי "ראשית קצירכם" פון "דגנך" (תבואת השדה), און ניט די ענינים פון "כרם" ("תירושך ויצהרך") וואס קומען ערשט בחג האסיף - דערפאר שטעלט רש"י ניט אריין דעם ענין פון מעשר עני, וויבאלד אז דאס וועט זיין ערשט בחג האסיף (ע"ד האמור לעיל (סי"ט) אז דער פסוק תזר'ט ניט איבער די חיובים וואס זיינען פארבונדן מיט "כרם", וויבאלד אז זיי זיינען נאך ניטא אין דעם זמן פון עצרת).

און אויך: דער ענין פון מעשר עני איז ניט גלייך צו לקט שכחה ופאה, ווארום ביי לקט שכחה ופאה האט ניט דער בעה"ב קיין טובה הנאה דערפון, ווארום ער קען דאס ניט געבן צו וועמען ער וויל (כנ"ל ס"כ), משא"כ ביי מעשר עני וואס ער האט דערפון א טובה הנאה, ער קען דאס געבן וועלכן עני ער וויל - און וויבאלד אז דאס איז ניט דומה צו לקט שכחה ופאה, שטעלט דאס רש"י ניט אריין צווישן זיי.

ועוד ועיקר: דער ענין פון מעשר עני איז ניט ווען די

- הבואה -

---

93) פרש"י קדושים שם, ט. 94) שופטים יח, ד.

תבואה געפינט זיך בשדה, נאר דוקא לאחרי האסיפה לבית וכו׳, וואס דאס איז ערשט לאחרי הקיץ[95] - משא"כ לקט שכחה ופאה וואס זייער חיוב איז ווען די תבואה איז בשדה.

וע"פ כל הנ"ל ווערן פארשטאנדיק די אלע דיוקים האמורים.

עס בלייבט נאך אבער די שאלה פארוואס ברענגט רש"י דעם נאמען פון בעל המאמר (וואס דערמיט וויל ער פארענטפערן א קושיא וואס א תלמיד ממולח קען פרעגן) - וכפי שיתבאר לקמן.

כט. דער ביאור אין דעם וואס רש"י זאגט "כאילו <u>בנה</u> ביהמ"ק והקריב עליו קרבנותיו בתוכו":

מ'האט דאך גערעדט פריער (ס"כ) אז דער ענין פון צדקה איז בדוגמת הבאה קרבן אין ביהמ"ק, ווארום בשעת ער גיט צדקה, באקומט ער דאס ניט אויף צוריק (אזוי ווי ביי הלואה), נאר דאס בלייבט ביי דעם עני, ועד"ז איז ביי א קרבן, אז דאס בלייבט אין ביהמ"ק.

עס איז אבער דא א מעלה אין דעם ענין פון פאה און לקט לגבי צדקה סתם:

דער אלטער רבי איז מבאר אין תניא[125] אז ס'איז דא דער

- אופן -

----

121) ראה הגש"פ עם לקוטי טעמים כו' ע' לב. וש"נ.
122) ברכות יב, ב במשנה. 123) קטז, ב במשנה. תניא רפמ"ז.
124) תניא שם. 125) פל"ז (מח, סע"ב).

<u>הנחה הת' בלתי מוגה</u>

אופן פון "צדקה שאדם נותן מיגיע כפיו", וואס דעמולט איז "כל כח נפשו החיונית מלובש בעשיית מלאכתו", און ווען ער גיט דאס אוועק לצדקה, איז "כל נפשו החיונית עולה לה׳"; דערנאך איז אבער דא דער אופן פון נהינת צדקה, אז דאס זיינען ניט קיין געלט אויף וועלכע ער האט געהארעוועט, ס׳איז מערניט וואס "במעות אלו הי׳ יכול לקנות חיי נפשו החיונית", וואס דערפאר קומט אויס אז "נותן חיי נפשו לה׳".

און ווי דער בן חמש למקרא זעט בפועל, אז זיין פאטער (אדער א עלטערער ברודער וכיו"ב) הארעוועט טאקע אויף זיין פרנסה, ס׳איז אבער ניט דער טייטש אז יעדער טאג הארעוועט ער עד מיצוי הנפש ממש, דאס טרעפט מערניט ווי מזמן לזמן, אין אן אופן וואס איז יוצא מן הכלל.

ווען ס׳רעדט זיך אבער וועגן "לא תכלה פאת שדך בקוצרך וגו׳" - איז דאס זיכער אן עניין וואס איז פארבונדן מיט זיין יגיעה, ווי דער בן חמש למקרא האט שוין געלערנט אז "בזעת אפך האכל לחם"[126], עס גייט טאקע א רעגן, און ס׳זיינען דא ווינטן וכו׳, אבער כדי אז די תבואה זאל וואקסן, מוז מען אויך האבן זיין יגיעה.

וואס דערפון איז פארשטאנדיק, אז אוועקגעבן דעם עני פאה און לקט פון דער שדה, איז שווערער ווי געבן אים צדקה סתם, ווארום צדקה סתם איז ניט אלעמאל פארבונדן מיט זיין יגיעה (אז ער האט געהארעוועט אויף די געלט), משא"כ בנוגע צו דער שדה וואס איז אלעמאל פארבונדן מיט זיין יגיעה, און אעפ"כ גיט ער דאס אוועק דעם עני.

נאכמער: ניט נאר אז נאך דערויף וואס "תאכל לחם" גיט ער אויך דעם עני, נאר אדרבה, פריער דארף ער אוועקגעבן דעם עני, און ערשט דערנאך קען זיין "תאכל לחם" - ווארום בשעת הקציר איז שוין דא דער חיוב פון לקט און פאה, און דערנאך דארף דורכגיין א משך זמן ביז ער וועט מאכן דערפון קמח און סולת, און דערפון וועט ער מאכן לחם, וואס ערשט דערנאך וועט זיין "תאכל לחם".

וואס דערפון זעט מען אז דער עניין פון פאה און לקט איז פארבונדן מיט א יגיעה עצומה: נאך די יגיעה פון "בזעת אפך" (וויבאלד אז "וקוץ ודרדר תצמיח לך"[127]) אז די תבואה זאל וואקסן, און נאך די עבודות וואס זיינען פארבונדן דער-מיט, זאגט מען אים אז ער דארף אויך געבן דעם עני; און פריער דארף ער געבן דעם עני, און ערשט דערנאך קען זיין "תאכל לחם" - וואס דאס איז א גרעסערע יגיעה ווי ביי צדקה סתם.

- וואס -

----

126) בראשית ג, יט. 127) שם, יח.

וואס דערפון איז פארשטאנדיק, אז וויבאלד דער ענין פון צדקה איז בדוגמה הבאת קרבן אין ביהמ"ק, און דער ענין פון פאה און לקט (וואס איז א גרעסערע יגיעה ווי דער ענין הצדקה) איז מערער פון נתינת צדקה סתם - איז דער ענין פון פאה און לקט "כאילו בנה ביהמ"ק כו'", ווייל זיין עמל ויגיעה ווערט פאררעכנט אזוי ווי די יגיעה אין בנין ביהמ"ק (ניט נאר ווי ברענגען א קרבן אין א פארטיקן ביהמ"ק - ע"ד ענין הצדקה סתם); דורך דעדויף וואס ער האט זיך איבערגעמאכט איינגאנצן (דורך אזא גרויסע יגיעה), בויעט ער אויף א ביהמ"ק, דער ביהמ"ק הרוחני, אויף וועלכן מ'זאגט "ושכנתי בתוכם".

און בנוגע צו כרם - איז ניט ברור ע"ד הפשט אויב דאס ווערט פאררעכנט "כאילו בנה ביהמ"ק כו'", ווארום בפשטות איז די יגיעה ביי א שדה א סאך גרעסער פון דער יגיעה ביי א כרם, וואס דארטן איז די נטיעה וכו' אחת לכו"כ שנים וכו'.

ל. ובהמשך לזה זאגט רש"י אויף "לעני ולגר תעזוב אותם" - "הנח לפניהם והם ילקטו ואין לך לסייע לאחד מהם" [וואס נוסף לזה וואס דאס ווערט איבערגע'חזר'ט לעבור עליו בשני עשין[128] - איז דאס אויך בהמשך צום תוכן המדובר לפנ"ז]:

בשעת מ'זאגט א אידן אז ער דארף אוועקגעבן פאה און לקט צום עני - זאגט ער אז ער וועט דאס טאקע אפגעבן דעם עני, ער וויל דאס אבער געבן צו "עבדך ואמתך"

[ווי מ'געפינט בנוגע צו דעם ענין המועדים[129], אז ס'איז דא "בנך ובתך עבדך ואמתך", וואס זיי זיינען די "ארבעה שלך", און דערנאך זיינען דא די "ארבעה שלי"[130] - "הלוי והגר והיתום והאלמנה"],

ווארום "עבדך ואמתך" האבן באארבעט די פעלד, און זיי זיינען אויך עניים, זיי האבן ניט קיין אייגענע - איז בשעת ער דארף געבן פאה און לקט, איז פארוואס זאל ער דאס געבן "לעני ולגר" סתם, בשעת ער קען דאס געבן צו "עבדך ואמתך", אזא עני וואס האט געהארעוועט אז די שדה זאל געבן יבולה; פריער וועט ער זיי געבן, און דערנאך אויב ס'וועט איבערבלייבן, וועט ער געבן "לעני ולגר" סתם, און אפי' אויב ס'וועט ניט בלייבן, האט ער אויך מקיים געווען די מצוה, ווארום "עבדך ואמתך" זיינען אויך עניים -

אויף דעדויף זאגט מען אים "לעני ולגר העזוב אותם" - "הנח לפניהם והם ילקטו ואין לך לסייע לאחד מהם":

- וויבאלד - ------------

128) ראה פרש"י תשא לד, כג. 129) ראה מז, יא. 130) פרש"י עה"פ שם, יא.

וויבאלד אז די פסוקים זיינען מדגיש שלילת (הנאת) עצמו, כמובן דערפון וואס ער דארף אוועקגעבן א צווייטן אן עניך וואס ער האט אויף דערויף געהארעוועט ביגיעה גדולה, און אפגעבן דעם צווייטן נאך איידער ער האט הנאה דערפון - איז מסתבר צו זאגן אז דער המשך הפסוק איז אויך עד"ז, אז "לעני ולגר תעזוב אותם", און "אין לך לסייע לאחד מהם", אז ער האט ניט אין דערויף אפי׳ א טובת הנאה, ער זאל דאס קענען אוועקגעבן צו אן עני וואס איז פון זיינע קרובים אדער ידידים.

און דוקא דער אופן הנתינה פון פאה און לקט, איז בתכלית השלימות, ביז וואנעט אז דאס ווערט פאררעכנט "כאילו בנה ביהמ"ק כו׳" - וויבאלד אז דאס איז אן עניך וואס איז פארבונדן מיט א יגיעה נפשית גדולה; ער זאל אוועקגעבן א צווייטן (נאך איידער ער נעמט פאר זיך) אן עניך וואס ער האט אויף אים שווער געהארעוועט, און ניט האבן אין דערויף אפי׳ א טובת הנאה, ער זאל דאס קענען געבן וועלכן עני ער וויל.

לא. דער ביאור אין דעם וואס רש"י ברענגט אראפ דעם נאמען פון בעל המאמר:

דער בן חמש למקרא (אויב ער איז א תלמיד ממולח) פרעגט נאך אבער א שאלה: אמת טאקע אז אפגעבן פאה און לקט איז אן עניך וואס איז פארבונדן מיט א יגיעה נפשית גדולה (כנ"ל בארוכה), אבער סוכ"ס איז דאך דאס מערנים ווי "לקט", דאס וואס פאלט אראפ (ניט די גאנצע פעלד, און אפי׳ ניט קיין האלבע פעלר), ועד"ז "פאה", וואס אין פשש"מ האט דאס ניט קיין שיעור, און אפי׳ דער שיעור וואס שטייט אין דערויף[131], איז אויך ניט קיין שיעור גדול, ס׳איז א סאך ווייניקער פון א האלבע פעלד -

איז וואס מאכט מען דערפון א גאנצן שטורעם, אז דאס איז ניט נאר כאילו ווי ער איז מקריב א קרבן אין ביהמ"ק, נאר נאכמער: "כאילו בנה ביהמ"ק והקריב עליו קרבנותיו בתוכו"?!

און אויף צו באווארענען די קשיא - ברענגט רש"י דעם נאמען פון בעל המאמר. והביאור בזה:

דער נאמען פון בעל המאמר איז "ר׳ אברדימוס בר׳ יוסף". - אין אונזער גירסא אין רש"י שטייט "ר׳ אבדימי", אבער אין כמה כתבי-יד פון רש"י (ועד"ז אויך אין תו"כ) שטייט "ר׳ אברדימוס", און ניט "אבדימי".

- וואס -

---

131) פאה פ"א מ"ב ובמפרשים שם.

וואס בשעת ס׳זיינען דא שינויי גירסאות, און מ׳וויל וויסן וועלכע איז מער קרוב אל האמת - איז פארשטאנדיק, אז דאס איז די גירסא אויף וועלכע מ׳קען געפינען א הסברה ווי אזוי האט מען אין איר א טעות געהאט:

אויב ס׳איז געשטאנען "אבדימי", איז היפך טבע האדם אז מ׳זאל א טעות האבן און שרייבן "אברדימוס" אנשטאט "אבדימי", ווארום דער נאמען "אברדימוס" געפינט מען אין ש"ס מערניט ווי אין צוויי ערטער[132], משא"כ דער נאמען "אבדימי" וואס איז א שם <u>רגיל</u> אין ש"ס און מדרשים - במילא לייגט זיך ניט צו זאגן אז ס׳איז געשטאנען "אבדימי", און דער בחור הזעצער (אדער דער וואס האט מעתיק געווען די כתבים) איז איינגעפאלן אז דאס איז א טעות, און ס׳דארף שטיין "אברדימוס".

וואס דערפאר איז מסתבר צו זאגן אז אין די כת"י איז געשטאנען "אברדימוס", און וויבאלד אז דאס איז א נאמען וואס איז ניט רגיל, האט דער בחור הזעצער געטראכט אז אפשר איז דאס א טעות, ווייל ער האט קיינמאל ניט געהערט אזא נאמען,

ובפרט נאך אויב דער כת"י איז ניט געווען אזוי ברור, ווער רעדט נאך אויב ער איז געווען א קורץ-זיכטיקער, האט ער געקענט טראכטן אז אפשר איז דאס ניט קיין וא"ו און אפשר איז דאס ניט קיין סמ"ך, נאר דאס מאכט "אבדימי" (ניט אברדימוס) - במילא האט ער אנגעשריבן א נאמען וואס איז בדומה, "אבדימי", וואס דער נאמען האט אויך אן אל"ף, א בי"ת, א דל"ת וכו׳.

וואס בנוגע צו ר׳ אברדימוס, ווערט דערציילט אין ירו-שלמי אין שביעית[133] עס שטייט אויך אין נדרים[134], און אין ירושלמי[135] - אבער מיט אן אנדער נוסח: "יהודה איש הוצי טמר במערתא תלהא יומי בעי למיקם על הדין טעמא מניין שחיי עיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת, אתא לגבי רבי יוסי בן חלפתא וואס סתם ר׳ יוסי (וואס ברענגט זיך אין פרש"י בפרשתנו) איז ר׳ יוסי בן חלפתא[136] א"ל הן הוית, א"ל עבדית במערתא תלתא יומין כו׳, קרא לר׳ אברדימס ברי׳ א"ל אגיב הדין טעמא כו׳ א"ל תהיינה הערים האלה תהיינה עיר ועיר ואח"כ ומגרשי׳ סביבותי׳"[137] *.

- וואס -

---

*) הטעם שמביא הפסוק דיהושע, ואינו מביא הפסוק[138] שממנו

---

132) שבת קיח, ב (ורדימס). נדרים פא, א (ורדיכוס).
133) פ"ח ה"ה. 134) שם. 135) נדרים פי"א ה"א.
136) פרש"י ד"ה ורב שרביא - זבחים נח, סע"ב. 137) כא, מב.
138) בשפטים כב, כד.

וואס לכאו' איז ניט פארשטאנדיק: צוליב וואס האט ר' יוסי בן חלפתא גערופן זיין זון ר' אברדימוס, ער זאל אים ענטפערן אויף דער שאלה, לכאו' האט ער אים אליין געקענט זאגן אז אזוי שטייט אין פסוק?

איז דערפון פארשטאנדיק, אז ר' אברדימוס האט זיך געקאכט בעיקר אין דער הלכה אז "חיי עיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת" - און דערפאר ווען מ'האט געדארפט ענטפערן יענעם אין אן אופן אז ס'זאל זיין דברים היוצאים מן הלב וואס דע-מולט זיינען זיי נכנסים אל הלב - האט ער גערופן זיין זון ר' אברדימוס, וויסנדיק אז ער קאכט זיך אין דער הלכה. און ער האט אים געזאגט אז אזוי שטייט אין פסוק; ניט קיין ענין של סברא אויף וועלכע מ'קען זיך דינגען און פרעגן קשיות, נאר אז אזוי שטייט אין פסוק.

און וויבאלד אז ר' אברדימוס האט זיך געקאכט אין דעם ענין פון "חיי עיר הזאת קודמין", וואס דאס איז אן ענין וואס נעמט זיך פון קדושה, ווארום ס'איז א בפירוש'ער פס"ד, אזוי שטייט אין פסוק - און דא זאגט מען אים אז ס'איז דא אן אויסנאם, בנוגע צו פאה און לקט, אז "לעני ולגר תעזוב אותם", "אין לך לסייע לאחד מהם", מ'טאר ניט געבן קיין קדימה צו עניי עירך (אע"פ אז מצד דעם וואס "חיי עניי עיר הזאת קודמין" וואלט ער דאס געדארפט אוועקגעבן צו "עבדך ואמתך", עניי עירך) -

איז בשעת אז ער פירט זיך אין אזא אופן, ער איז משנה דעם טבע און מדות דקדושה - איז פארשטאנדיק אז אזא יגיעה ווערט פאררעכנט "כאילו בנה ביהמ"ק והקריב עליו קרבנותיו בתוכו".

און דערפאר ברענגט רש"י דעם נאמען פון בעל המאמר - ר' אברדימוס בר' יוסי, ווארום דוקא דער וואס קאכט זיך אין דעם ענין פון (עניי) עירך קודמין, ער קען מדגיש זיין גודל החשיבות וואס איז דא אין לקט און פאה - דער שינוי פון מדות און טבע דקדושה *.

- לב. -

למדו בבבלי[139] הדין דעניי עירך קודמין, או הפסוק[140] שממנו למדו[141] שחייך קודמין - בפשטות, כי יש דרשות אחרות בכתובים הנ"ל. וראה הערה הבאה.

----

*) ועפי"ז יובן (בנדו"ד) מדוע מביא הפסוק דיהושע (נוסף

----

139) ב"מ עא, א. 140) בהר כה, לו. 141) ב"מ סב, א.

על האסור בהערה הקודמת) - עפמשנ"ת השייכות דעבדן לפאה השדה <u>שעבד בה</u>, ובכ"ז "לעני ולגר <u>תעזוב</u>" - דזה אין ללמוד משלילה "העני עמך" לבד, מאחר שלא התייגע בזה יותר מאחר, אלא מהפסוק ביהושע, שישנו טורח יותר בעיר מאשר במגרשי'.